

Розділ 1.

ТВОРЧІ ПОРТРЕТИ ВИДАТНИХ МИТЦІВ У КОНТЕКСТІ ЧАСУ

УДК 784.071.2(477)(092):781.7(477)

DOI 10.34064/khnum1-72.01

Маркович Михайло Іванович

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Когляревського,
заслужений артист України, старший викладач
кафедри сольного співу та оперної підготовки,
соліст-вокаліст Харківської обласної філармонії
e-mail: markovych.info@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-6541-6953

**Творчість Дмитра Гнатюка
як втілення української національної співацької традиції**

В контексті новітньої історії України актуальним завданням теорії та практики вокального мистецтва, зокрема вокальної педагогіки як складової вищої мистецької освіти, постає переосмислення творчих здобутків блискучих співаків минулого. У статті пропонується творчий портрет видатного співака другої половини ХХ століття, Дмитра Гнатюка, та інтерпретаційний аналіз його пісенного репертуару. Відсутність у новітньому музикознавстві праць, присвячених творчій діяльності співака, розглянутої з позицій національних пріоритетів сучасної культури, зумовлює новизну представленого дослідження, здійсненого із залученням історичного, жанрово-стилістичного, інтерпретаційного підходів до розкриття обраної теми. Надано аналіз життєтворчості співака («генокод», віхи музичної кар'єри) і перлин інтерпретації ним української народної та авторської пісні. Визначено характеристики виконавського стилю Д. Гнатюка: технічна досконалість – вражаюча техніка звуковедення (повний діапазон, перехідні зони не відчуються, у високому регістрі голос летить м'яко, заворожує оксамитовим тембром), унікальне відчуття темпоритму; «спів серцем»: внутрішнє (не на показ!) проживання пісні, артистична (маскулінна) харизма, у якій домінують щирість і сила Любові, інтимно-сповідальна інтонація, що втілює лірико-драматичну природу його світовідчуття і, відповідно, інтерпретації.

Ключові слова: Дмитро Гнатюк; українська музична культура; вокальне мистецтво; народна пісня; генокод; інтерпретація; виконавський стиль; національна співацька традиція.

Постановка проблеми.

В історії музичної культури України як вільної держави є легендарні постаті, які працювали в мистецькому хронотопі тоталітарної культури СРСР, утім прославилися на весь світ саме як носії національних духовних цінностей своєї рідної землі. І ніякі перепони не заважають сьогодні згадувати славетні імена цих митців, вшанувати їх пам'ять і досліджувати їхній творчий спадок у світлі культуротворчості XXI століття. Серед таких постатей – видатний співак *Дмитро Михайлович Гнатюк* (1925–2016) – народний артист, Герой України, соліст Київської національної опери імені М. Лисенка (від 1979 року), а згодом її режисер (до 1988 року). Голос цього артиста тривалий час був візитівкою «співочої України». І сьогодні його творчість залишається актуальною для нових поколінь і пересічних слухачів, і професіоналів. На щастя, збереглися записи виступів співака (6 компакт-дисків, 15 платівок, телепередачі), які відтворюють звучання його унікального баритона. Коли вслухаєшся в них, то розумієш, яким може бути звуковий ідеал; отже, пісенна творчість Дмитра Гнатюка – це ціла епоха!

Уважне ставлення до традиції завжди відрізняє справжню вокальну школу, тому аналіз виконавської спадщини корифеїв постає як *актуальне завдання* сучасного співака. Вокальне мистецтво є феноменом музичної творчості, зорієнтованим на унікальну особистість із рідкісним технологічним апаратом та специфічними якостями психологічної організації. Однак співак стає майстром не одразу, а внаслідок системного «сходження» до певного «ідеального звучання» свого голосу. Багато пишуть про італійську школу *bel canto*, проте національні традиції вокальної школи і наслідування майстерності вчителів мають вирішальну силу в процесі «огранки» таланту молодого співака. Зокрема, перед викладачами вокалу закладів вищої освіти постає завдання переосмислення творчих здобутків блискучих вітчизняних майстрів мистецтва співу минулого, їх ролі у новітній

історії України як носіїв національної співацької спадщини. Тому вивчення діяльності видатних співаків – провідних представників національної вокальної школи – є важливим чинником подальшого розвитку теорії й практики вокального мистецтва у XXI столітті та необхідним складником професійної освіти молоді співацької генерації України.

Мета цієї статті – створити творчий портрет Дмитра Гнатюка на ґрунті інтерпретаційного аналізу його пісенного репертуару у світлі національних співацьких традицій української культури.

У якості *музичного матеріалу* статті обрано зразки з «пісенної антології», яку співак залишив у спадок нащадкам. Наголос в аналізі зроблено на перлинах інтерпретації Д. Гнатюком української пісні, як народної, так і сучасної майстру естрадної.

Останні дослідження і публікації за темою. У новітньому музикознавстві спостерігаємо повну відсутність праць, присвячених розгляду творчої діяльності видатного співака з позицій національних пріоритетів сучасної культури України. При цьому є очевидним, що мистецький феномен Дмитра Гнатюка має тісний зв'язок з українською народнопісенною традицією. Для виявлення його генези у творчості *академічного* співака ми спиратимемося на дефініцію «звукочувальний ідеал», запропоновану О. Бенч-Шокало (2002: 149–150). Щодо бібліографії, присвяченої життєвому і творчому шляху видатного співака, зазначимо, що джерелами інформації можуть слугувати загальна періодика, популярний нарис Ю. Станішевського, надрукований ще минулого століття (Станішевський, 1991), більш пізні матеріали, факти з яких потрапили в академічні джерела (Станішевський, 2000; Немкович, 2006). Однак станом на сьогодні згадані публікації *потребують переосмислення*, зокрема з позицій інтерпретології, яка вибудовує систему методів аналізу твору та його інтерпретації виконавцями. Власне бачення проблеми, запропоноване автором цієї статті у подальших роздумах і спостереженнях, є спробою такого переосмислення; отже, дослідження містить певну **наукову новизну**.

Методологія дослідження. Феномен співака є предметом інтерпретології і теорії вокального мистецтва, які спираються на спеціальні методи пізнання: *історичний*, що в контексті статті зумовлює

сучасний погляд на факти професійної діяльності Д. Гнатюка, їх переосмислення; *жанрово-стилістичний* – допомагає узагальнити типові риси українських та авторських пісень із репертуару Д. Гнатюка; *інтерпретаційний* – фокусується на об'єктах *виконавської аналітики*, а саме: артикуляції, темпоритмі, тембральних та динамічних відтінках.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прийнято вважати, що виконавець априорі має репродуктивне мислення, оскільки в основі творчого процесу співака лежить не творення нового, а *відтворення* вже існуючого, відомого, створеного іншою людиною – Автором музики. Однак при знайомстві з творчістю Дмитра Гнатюка виникає когнітивний дисонанс із цією аксіомою: його спів вражає здібністю до емоційної сугестії; коли звучить його проникливий голос, він примушує плакати та радіти водночас (як у театрі!), – і навіть на аудіоносіях, коли слухач не бачить додаткової візуальної «підказки» через міміку, жести, поведінковий підтекст.

«*Генокод*». Співак пройшов тривалий і багатий творчими злетами шлях: від вокаліста-початківця – до народного артиста, від актора – до режисера столичних театрів. Славетний співак походив із багатодітної родини Михайла Гнатюка із села Мамаївці, що належало в той час Румунії (нині Чернівецька область), де він і народився 28 березня 1925 року. Збереглася світлина, на якій парубок Дмитро Гнатюк – в колі учасників драматичної студії села Мамаївці, що засвідчує його раннє покликання до художньої діяльності.

У 1945 році, з поверненням до Чернівців (юнак дивом вцілів на війні), він стає солістом обласного музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської. Молодий артист з яскравою зовнішністю був закоханий у свою справу, вирізнявся ентузіазмом і працьовитістю. Його першою помітною роллю була партія Миколи в опері «Наталка Полтавка» М. Лисенка. Влітку Дмитро Гнатюк цілеспрямовано їде до Києва, до славетно відомого співака, соліста столичного оперного театру Івана Паторжинського. Однак так сталося, що хлопець помилково прийшов до Київського театрального інституту, де вступив на режисерський факультет. Зрештою, розібравшись у талантах молодика, ректор цього закладу відправив його

до Київської державної консерваторії, яку 1951 року Д. Гнатюк блискуче закінчив у класі професора І. Паторжинського.

Музична кар'єра. Диплом про вищу музичну освіту уможливив роботу молодого співака в Національному оперному театрі імені М. Лисенка, який став йому рідним домом до кінця його тривалого творчого шляху (1951–1988). Киянам запам'яталися талановиті інтерпретації провідних баритонових партій з оперних шедеврів європейських та українських композиторів: «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта, «Ріголетто» Дж. Верді; «Наталки Полтавки» (Микола) і «Тараса Бульби» (Остап) М. Лисенка.

Показовою в кар'єрі співака та характеристиці його особистості була друга вища освіта, здобута ним завдяки драматичному таланту та розвиненому музичному інтелекту: 1975 року Д. Гнатюк отримав диплом режисера в Київському інституті театрального мистецтва, й відтак працював спочатку як соліст Оперного театру (1979–1980), а з 1985 року – як режисер Київського дитячого театру. Водночас Д. Гнатюк був обраний на посаду завідувача кафедри оперної підготовки Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, яку обіймав у 1981–1993 роках. На сцені оперної студії Київської державної консерваторії, а також Донецького театру опери і балету ним здійснено близько 20 постановок, серед них «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1978), «Тоска» Дж. Пуччіні (1981), «Севільський цирульник» Дж. Россіні (1981), «Наталка Полтавка» (1989), «Золотий обруч» Б. Лятошинського (1989), «Тарас Бульба» М. Лисенка (1992), «Травіата» (1994) та «Аїда» (1998) Дж. Верді.

Як головний режисер Київської національної опери, Д. Гнатюк завжди пропагував виконання опер українських композиторів рідною мовою (а не в перекладі). На той час то було проявом свідомої громадянської позиції. Інноваційність його режисерської діяльності проявилася в глибинному переосмисленні музичної класики, у постійному пошуку протидії набридлим штампам, розумінні ментальної своєрідності національної української опери.

Таким чином, «генокод» і подвійна освіта стали підґрунтям розквіту таланту Д. Гнатюка як висококласного артиста; помножені на видатну працездатність, широку ерудицію, багатoproфільну

самореалізацію, насамперед, в Україні, вони сприяли актуалізації універсалізму особистості видатного музиканта (співак, режисер, культуртрегер, політичний і громадський діяч). Д. Гнатюк дуже багато гастролював по країнах усього світу (США, Австрія, Угорщина, Італія, Австралія, Гвінея та ін.). Його голос для Міністерства культури СРСР був гарантом відчутного поповнення казни. Хоча відомо, що одного разу співак відмовився працювати «назовні» і вирішив співати тільки вдома, для українців...

Аналіз виконавського стилю. Дмитро Гнатюк – володар унікального співацького голосу. Його баритон – сильний, надзвичайно красивого тембру, рівний у всіх регістрах. Співака вирізняла бездоганна техніка, яка, однак, не була для нього самоціллю, тому й слухачів співак підкорював, у першу чергу, художнім рівнем виконання. Чоловіча врода у поєднанні з доброю вдачею та внутрішньою силою, неабиякий темперамент, артистична і педагогічна воля – ці якості забезпечили йому лідерство серед діячів академічного музичного мистецтва України другої половини ХХ століття.

Співак напрацював репертуар із широким жанрово-стильовим діапазоном, куди входили твори різних епох та національних традицій. Його улюблені репертуарні «родзинки», збережені на платівках, – це, насамперед, «золотий фонд» баритонових партій з європейської та вітчизняної оперної класики ХVIII–ХХ століть. Згодом були численні записи української народної пісні та романсу (солоспіву), що ними співак захоплювався з молодості, й виконання яких завжди підкоряло слухачів пізніше, коли він гастролював країною.

Упереджуючи аналіз вибраних пісень, підкреслимо ставлення до стилістики їх виконання Д. Гнатюком як до звукового ідеалу. Згідно О. Бенч-Шокало, «... звуковий ідеал існує у внутрішньому передчутті виконавця й несе у собі весь його інтонаційний світ, свого роду “вертикаль” його духовного буття. Світ, виспіваний у звуковому ідеалі, є конкретно пережитим, “переробленим” і асимільованим у душі виконавця. Тому він завжди з ним (у ньому), він органічний для нього й існує у його внутрішньому передчутті» (Бенч-Шокало, 2002: 149–150).

Творчість Д. Гнатюка є *унікальною* з погляду його внеску в українську культуру (і не тільки вокальну). Дмитро Гнатюк – не просто

гарний співак, він – великий музикант і *артист*, майстер перетворення шляхом зміни співацького іміджу. Його відчуття пісенної інтонації, переданої через слово і мелос, вражають глибинністю, простою, ліризмом. І все це захоплює й завдяки самому осерддю вокального виконавства, яким є *тембр* співацького голосу – у Д. Гнатюка він оксамитовий, наповнений, м'який, але й суто маскуліний – і це справжній чоловічий могутній спів!

Неповторний образ створює співак у пісні «*Чом, чом, земле моя*»: уповільнений темп (настільки, що, здається, більш повільний вже неможливий), у якому в оксамитовому баритональному звучанні лине й розгортається прекрасна широка мелодія, утримує внутрішній (психологічний) простір – стан захоплення людського серця краєвидами рідної землі, що сприяє яскравому асоціативному сприйняттю музики (наче зоровому баченню мальовничих картин природи). Цей художній задум втілено настільки майстерно, що здається, Д. Гнатюк співає всю пісню на одному диханні (хоча при такому синтаксисі це технічно неможливо). Це враження посилює підтримка хору, на тлі якого звучить соло баритона: багатоголосся ніби утворює теплу ауру сердечного спілкування.

Фольклорний зразок «*Вівці мої, вівці*» (обробка Д. Задора) вирізняється приналежністю до «генокоду» того пісенного краю, де народився Д. Гнатюк. Трактування співаком автентики – невимушене, природне, в імпровізаційній манері, яка підкреслює народне коріння інтерпретації. Звернемо увагу на характерні діалектні слова – «*файна*», «*чічка*» (дівчина-квітка), гру поетичними римами, які увиразнюють колорит мови карпатського регіону (з вигуками «*ду-ду-ду-ду...*», «*гей-гей!*»). Крім того, від початку до кінця співак «проживає» пісню як поет-філософ, змальовуючи красу природи і свою закоханість у життя в її царині. Водночас він озвучує пісню, як режисер у кіно: ніби бачиш по-справжньому, як вівчар жене отару плаєм, при цьому слухач ніби присутній всередині звукообразної картини. Знову звернемося до визначення звукового ідеалу, зміст якого на найтоншому рівні сприйняття збігається з оцінкою виконання пісні Д. Гнатюком як унікального: «Звуковий ідеал – це чуттєво-інтонаційний образ-уява, сутністю якого є морально-естетична цілісність особистості виконавця

як носія духовної традиції. <...> Звуковий ідеал інформує виконавця про той смисл, що його він виспівуватиме в інтонуванні» (Бенч-Шокало: 2002, 149–150). Інтонування Д. Гнатюком пісні «Вівці мої, вівці» є зразком з погляду розуміння української ментальності і стильності її відтворення через гнучку метроритміку, чудове філірування звуку, тембрально-регістрову гру, мікрозміни в межах однієї фрази. Отже, у цілому вимальовується ліро-епічна концепція твору, яка відповідає національному пісенному «звуковому ідеалу».

«Сміються, плачуть солов'ї» (вірші О. Олесья, музика В. Безкорвайного) – зразок любовної чоловічої лірики. Красивий тембр голосу співака, майстерність виконання забарвленої смутком мелодії цієї досить простої в інтонаційному та емоційному плані пісні збільшують її художню цінність, як і власне бачення виконавцем її сюжетної основи, яке поглиблює закладений в тексті поета драматизм майже до відкритого трагізму, перетворюючи нескладну пісню з традиційною для цього жанру строфічною структурою на розгорнуту наскрізну композицію баладного типу з ретельно побудованою лінією музичного і образно-емоційного розвитку – саме так сприймається цей твір у трактуванні Д. Гнатюка. І знову співак наче перевтілюється в ліричного героя пісні, чим визиває у слухача почуття довіри та співчуття, а сама пісня тепер стійко асоціюється з образом її виконавця.

Інтерпретація Д. Гнатюком пісні «Чуєш, брате мій» (вірші Б. Лепкого, музика Л. Лепкого) отримала заслужене визнання як найкраща серед здійснених виконавцями-баритонами. Вибір повільного темпу, завдяки якому лаконічна розповідь про журавлів, що з рідного краю «в сірій мряці» відлітають у вирій, не сподіваючись подолати нескінченний шлях над морем («Кличуть: “кру-кру-кру, / В чужині умру, / Заки море перелечу, / Крилонька зітру”»), набуває рис епічної розповіді у трагічних і жалісних тонах, хоча й без надриву, однак із сильним відчуттям болісної туги. Образ журавлів – священних птахів в українському фольклорі – символізує долю самих українців, змушених назавжди залишати Батьківщину внаслідок соціальних потрясінь, що їх чимало було в історії країни. Опуклі звуконаслідувальні декламаційні склади «кру-кру-кру», витримані на одній висоті, – немовби журавлиний клекіт тоне у непривітному небі

(приспів пісні), – нагадують водночас тихі стогони-зітхання людини, що пригнічена болем, безкінечним смутком за покинутою рідною землею. У своїй інтерпретації цього дуже відомого від початку минулого століття твору (зокрема серед січових стрільців та українських політв'язнів, де за ним закріпилася траурна семантика) Д. Гнатюк постає як великий майстер громадянської лірики: його спів сприймається як справжній реквієм, завдяки надзвичайно чуткому показу співаком усіх тонких відтінків словесного тексту через контрасти гучності (від *piano* до *forte* і навпаки), внутрішню динаміку фразування та декламаційну свободу. Утім відбувається дивовижний катарсис: м'які барви баритонального тембру в контексті трагічної оповіді про долю українців на чужині сприймаються як позитивний знак, натяк на неодмінний майбутній підйом внутрішньої духовної сили нації. Лесть відчутні агогічні зрушення, «вільне» – спрямоване емоцією – дихання долають метричну мірність кроку реквієму, що відходить на другий план; а напругу і душевний біль поглинає пронизлива інтонація всеохоплюючого співчуття.

«Марічка» Степана Сабадаша на вірші Михайла Ткача у виконанні Дмитра Гнатюка постає як лірико-епічна оповідь (хоровий супровід підсилює це враження). Однак заключні строфи співак вимовляє у пронизливо ліричній манері та уповільненому темпі («тиха кульмінація» на ферматі), що підкреслює драматичний підтекст сюжету пісні – розповіді про переживання юнака, закоханого в дівчину, яка живе на іншому березі мальовничої, але неспокійної і широкої, річки, й який ще не отримав відповіді на свої почуття (річка стає уособленням цієї внутрішньої перепони). Маленька «кода» («Я до твого серця кладку прокладу») побудована на контрасті загального хорового фону та шляхетного монологу героя і найбільше вражає майстерністю переходу виконавця від попереднього об'єктивного наративу зі згадками про красу природи до суб'єктивних сплесків душевної туги, що свідчить про непересічні акторські вміння співака і його глибоке проникнення в зміст пісні.

Любовна лірика – «візитівка» пісенного репертуару Д. Гнатюка. Він втілює образи закоханих чоловіків із дуже лагідною, чуттєвою інтонацією (хоча відчувається нетипова «дистанція мудрості» – наче

батько радіє за своїх дітей). Так, у пісні «Черемшина» (музика В. Михайлюка, слова М. Юрійчука) співак веде розповідь настільки правдиво, зі щирим замилюванням неторканою «пасторальною» красою природи й природно чистою красою кохання молодого вівчара та дівчини-селянки, виокремлюючи інтонаційно ключові слова поетичного тексту («ластівки», «вівчара»), що академічна манера співу стає суголосною глибинним засадам української фольклорної традиції та національної ментальності з її «філософією серця» («Сад Божественних пісень» Г. Сковороди або поетика Т. Шевченка) – тобто дух пантеїзму, притаманний народним пісенним зразкам, у Д. Гнатюка органічно «приживається» на ґрунті академічної співацької традиції. Отже, у своїх інтерпретаціях виконання української пісні (і народної, і авторської) Д. Гнатюк уникає хибного академічно-сухого стилю, притаманного радянському формату «мистецтва для народу», і затверджує по-справжньому глибинний дух народного співу.

Гумористична народна пісня «Ой знати, знати» звучить у супроводі оркестру народних інструментів. «Оліричення» жартівливого сюжету відбувається за рахунок фермати на першому складі слова «знати» на початку кожного з куплетів («Ой знати, знати, / Хто нежонатий...» і т. п.). Наприкінці ж останнього куплету співак підкреслює висхідним повтором та довгою ферматою на найвищому звуці кульмінаційне значення слів «Ще й зажурився!» (безтурботне життя нежонатого чоловіка жартівливо протиставлене в пісні долі того, хто оженився: «Ой знати, знати, / Хто оженився: / Скорчився, зморщився / Ще й зажурився»). В кожному з чотирьох куплетів цієї нехитрої танцювального характеру пісеньки, навіть у масштабній синтаксичній будові, співак знаходить правильний смисловий акцент та проникливу співацьку інтонацію, що «зачіпає струни серця» слухача одразу й надовго.

Висновки.

Серед українських співаків другої половини ХХ століття, які прославились на весь світ, Дмитро Гнатюк з його дивовижним оксамитовим баритоном посів провідне місце. Унікальний артист усім серцем був відданий українській землі, красі її пісень. Здобувши прекрасну освіту як вокаліст і режисер музичного театру, він

забезпечив «огранку» свого таланту, Божого дару, та його розквіт протягом багатьох років подальшої плідної творчої діяльності. Виокремимо характерні риси, що вирізняють унікальний співацький стиль видатного митця.

- *Вражаюча техніка звукоутворення* (рівне звучання голосу в повному діапазоні, відсутність «металевих» нот, перехідні зони не відчуваються; високий регістр – без «затисків», звук ллється наче «олія» або сонячний струмінь; дихання органічне й майже непомітне; досконале володіння мистецтвом філірування звуку та всім спектром його динамічних градацій).

- *Унікальне відчуття темпоритму твору* – внутрішнє (не на показ!) проживання мелодії, яку співак «веде» наче перша скрипка оркестру, й весь супровід йому підкоряється: виникають енергії мікроколивань «всередині» темпових хвиль, помножені на внутрішній рух оркестрових тембрів, над якими баритон ширяє мов орел у небі – могутньо, легко, віртуозно, неперевершено! Зміни агогіки не прописані в нотному тексті, але їх відтворює – проживає! – людина з великим і чуйним серцем поета, філософа і музиканта, яка через спів розмовляє з Богом.

- *Артистична харизма*, у якій домінантною властивістю є сила *Любові*, її голосом співак інтонує пісенні тексти, м'яко і щиро, без будь-якої афектації. У цьому ми вбачаємо прояв його режисерського «чуття» (співаючий режисер!) і драматичного таланту великого масштабу. Водночас, у героїв його пісень – *інтимно-сповідальна* інтонація, збагачена інтуїцією – артист відкриває слухачу свою душу «тут і зараз», що характеризує, насамперед, ліричну комунікацію «від серця до серця». Не менше, ніж ретельно продумана режисура пісень, вражають і акторські якості співака, коли із самої середини ліричного переживання раптом «проривається» яскрава рішуча декламація (репліка-«кода» *«Я до твого серця кладку прокладу!»* в пісні «Марічка»).

- Отже, найголовніше – це *«спів серцем»*, чуйність, емоційність, що є глибинною внутрішньою основою української душі (звідси й крилатий вислів із численних відгуків шанувальників, пересічних слухачів: *«Щоб так співати – велике серце треба мати!»*).

У цілому, співацька інтонація в інтерпретації Д. Гнатюком українських народних та авторських пісень забарвлена тембром божественної краси і наповнена теплом душі великого артиста. Блискучу багаторічну артистичну діяльність Д. Гнатюка характеризує творчій *універсалізм* – закономірний результат самореалізації його численних талантів на музично-театральній, концертній та культурній нивах: славетний співак, режисер, викладач був широко освіченою людиною, гуманітарієм із свідомою громадянською позицією.

«Портрет» митця буде неповним, якщо не згадати про його роль у розвитку естрадної пісні 70–80 років минулого століття. Завдяки таким майстрам-артистам академічної сцени, як Дмитро Гнатюк, була можливою творча реалізація багатьох сучасних йому композиторів у жанрі популярної естрадної пісні, яка через практично еталонне виконання нерідко ставала шлягером (хітом). З-за своєї демократичності, звернення до звичайної людини з її переживаннями жанр естрадної пісні з часом став культовим на всьому радянському на той час просторі. Єднання високоякісного академічного мистецтва та народної пісні дозволяло митцям різних національних культур в «інтернаціональному СРСР» залишатися самими собою й створювати рідною мовою те, що було, є і залишається донині незаангажованим досконалим музичним продуктом.

Отже, творчість Д. Гнатюка, особливо на тлі «соцреалізму» з його хибним штучним гуманізмом, постає як ідеальне уособлення української національної співацької традиції.

ЛІТЕРАТУРА

- Бенч-Шокало, О. (2002). *Український хоровий спів: Актуалізація звичасвої традиції*. Київ: Український світ.
- Немкович, О. (2006). Гнатюк Дмитро. У кн. Г. Скрипник (гол. ред.), *Українська музична енциклопедія*, т. 1, сс. 475–476. Київ: вид-во ІМФЕ імені М. Т. Рильського НАН України.
- Станішевський, Ю. (1991). *Дмитро Гнатюк: популярний нарис*. (2-ге вид.). Київ: Музична Україна.
- Станішевський, Ю. (2000). З Україною в серці. *Музика*, № 4–5, 8–10.

REFERENCES

- Bench-Shokalo, O. (2002). *Ukrainian choral singing: Actualization of customary tradition*. Kyiv: Ukrainskiyi svit [in Ukrainian].
- Nemkovich, O. (2006). Hnatiuk Dmytro. In H. Skrypnyk (ed.), *Ukrainian Musical Encyclopedia*, vol. 1, (pp. 475–476). Kyiv: vyd-vo IMFE NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Stanishevsky, Yu. (2000). With Ukraine in the heart. *Music*, no. 4–5, 8–10 [in Ukrainian].
- Stanishevskiy, Yu. (1991). *Dmytro Hnatiuk: popular essay*. (2nd ed.). Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].

Mykhailo Markovych

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
 Honored Artist of Ukraine, Senior Lecturer,
 the Department of Solo Singing and Opera Training,
 soloist-vocalist of the Kharkiv Regional Philharmonic
 e-mail: markovych.info@gmail.com
 ORCID iD: 0000-0001-6541-6953

Dmytro Hnatiuk's creativity as an embodiment of the Ukrainian national singing tradition

Statement of the problem. *In the context of the modern history of Ukraine, the urgent task of the musical researches, in particular vocal pedagogy as a component of higher artistic education, is to rethink the heritage of brilliant singers of the past. The article offers a creative portrait of the outstanding singer of the second half of the 20th century, Dmytro Hnatiuk (1925–2016), and an interpretative analysis of his song repertoire. D. Hnatiuk's song creativity is an entire era, and today his creative work remains relevant for many new generations of ordinary listeners and professionals. Fortunately, the records with his unique voice (6 CDs, 15 gramophone records, TV shows) have been preserved. A careful attitude to tradition distinguishes a real vocal school, therefore, for a young singer, the analysis of the performance legacy of a luminary of Ukrainian culture becomes an urgent task.*

Objectives, methods, and novelty of the research. *The purpose of the article is to carry out an interpretative analysis of D. Hnatiuk's song repertoire as*

the personification of the national singing culture of Ukraine. Samples of the “Golden anthology of songs” were chosen as the material: “Why, why, my land”, “Do you hear, my brother”, “Nightingales laugh, cry”, “My sheep, my sheep”, etc. The absence in modern musicology of works devoted to the singer's creative activity, considered from the standpoint of national priorities of modern culture, determines the novelty of the presented research, carried out with the involvement of historical, genre-stylistic, interpretative approaches to the disclosure of the chosen topic.

Research results. The “genetic code” of the singer’s work, the milestones of his musical career have been characterized. The analysis of D. Hnatiuk’s song repertoire testified to the predominance of Ukrainian, both, the folk and the author’s lyric songs, with philosophical reflections and often dramatic (tragic) concept of being. Characteristic features distinguishing the unique singing style of the outstanding artist are singled out.

- Impressive sound production technique (even sound of the voice in the full range, absence of “metallic” notes, transition zones are not felt; high register – without “locks”, the sound flows like “oil” or a solar stream; breathing is organic and almost imperceptible; perfect possession of the full spectrum of sound dynamic gradations).

- The unique feeling the tempo and rhythm of the composition is the internal (not for show!) living through the melody, which the singer “leads” like the first violin of an orchestra. The laws of agogics are not spelled out in the musical text, but they govern the creative process of an artist with a big heart: the entire accompaniment obeys him, micro-oscillation energies arise “inside” the tempo waves, multiplied by the internal movement of orchestral timbres, over which the baritone soars like an eagle in the sky – powerfully, easily, virtuosic – ally unsurpassed!

- Artistic charisma (masculine), which is dominated by the power of Love, trust, softness, and sincerity. The heroes of his songs have an intimate and confessional intonation, enriched by intuitions; he reveals his soul to the listener “here and now”, which characterizes, first of all, lyrical communication “from heart to heart”.

- So, the most important thing is “singing by the heart” – sensitivity, emotionality – by the heart, which is the deep inner basis of the Ukrainian soul (the parallel to the “philosophy of the heart” by the Ukrainian philosopher Hryhoryi Skovoroda).

Conclusion. Among the Ukrainian singers of the second half of the 20th century, who became famous throughout the world for the wonderful penetrating sound of the velvet baritone, D. Hnatiuk took the leading place. His long-term activity

is characterized by creative universalism – a result of self-realization in the musical, theatrical, concert and cultural fields (he received an excellent education as a vocalist and music stage director that ensured him many years of fruitful work; the singer was a widely educated person, a humanitarian, with a conscious civic stance).

The “portrait” of the artist will not be complete if we do not mention his role in the development of pop song in the 70^s and 80^s of the last century. Thanks to such masters of the academic stage as D. Hnatiuk, the creative realization of many composers of his time in the genre of popular pop song was possible, the latter, due to practically ideal performance, often became “a hit”. Due to its democratic nature, the genre of pop song eventually became a cult throughout the then Soviet space. The union of high-quality academic art and folk song allowed artists of different national cultures in the “international USSR” to stay themselves and create in their native language that what was, is and remains to this day not engaged perfect musical product.

Thus, the work of D. Hnatiuk, especially against the background of “socialist realism” with its false artificial humanism, appears as an ideal personification of the Ukrainian national singing tradition. From today’s point of view, his song creative work appears as a “business card” of the Ukrainian national singing tradition of the second half of the 20th century.

Keywords: *Dmytro Hnatiuk; Ukrainian musical culture; vocal art; folk song; genetic code; interpretation; performance style; national singing tradition.*

Стаття надійшла до редакції 29 червня 2024 року